

Tiesību un pienākumu "līdzsvars" !

Atslēgvārdi: tiesība, pienākums, tiesnesis, lietas dalībnieks, civilprocess

Pēdējos gados judikatūras atziņās aizvien vairāk tiek iekļauti nolēmumi, kuros tiek analizētas situācijas, kad tiesnesis, izskatot civillietu, rezolutīvajā daļā nav izskatījis visus pieteiktos prasījumus. Judikatūrā ir iekļauts lēmums, kurā tiek norādīta lietas dalībnieka atbildība par savu tiesību neizmantošanu. Proti, zaudēta tiesība jebkāda veidā aizstāvēt savu tiesību. "Senāts norāda, ka tā kā prasītājs nav izmantojis iespēju lietā iesniegt pieteikumu par papildsprieduma taisīšanu likumā paredzētajā termiņā, tiesības prasīt papildsprieduma taisīšanu zaudētas neatgriezeniski. Šādos apstākļos nav konstatējams dibināts pamats nodot jautājumu jaunai izskatīšanai, jo, atceļot pārsūdzēto apelācijas instances tiesas lēmumu, jautājums ir noregulēts galīgi. Līdz ar to apelācijas instances tiesas lēmums ir atceļams, nenododot jautājumu jaunai izskatīšanai."

Tajā pašā laikā minētajā lēmumā, kas ir iekļauts judikatūrā, ir ierakstīts un atzīts, ka "Atbilstoši civilprocesā nostiprinātajam dispozitivitātes principam personai ir tiesības izvēlēties, kādus prasījumus tiesai pieteikt. Savukārt tiesai procesa stadijā, kad lieta ir pieņemta izskatīšanai un ierosināta, jāvērtē, vai pieteiktie prasījumi pēc būtības ir pamatoti vai ne, kam precīzi jābūt atspoguļotam tiesas nolēmuma rezolutīvajā daļā. Tiesas nolēmumam jābūt prasības pamata un priekšmeta robežās un jāsniedz risinājums pieteiktajiem prasījumiem (sk. arī *Senāta 2016.gada 29.augusta sprieduma lietā Nr. SKC-360/2016 (C04365210) 7.6.punktu, 2017.gada 9.novembra sprieduma lietā Nr. SKC-230/2017 (C30522510) 5.2.punktu, 2018.gada 21.februāra lēmuma lietā Nr. SKC-407/2018, ECLI:LV:AT:2018:0221.C04212600.3.L, 7.3.punktu*). Pretējā gadījumā uzskatāms, ka tiesas uzdevums izspriest lietu nav izpildīts."

Likumdevējs tiesību normā ir ierakstījis, ka "...Piemērojot tiesību normas, tiesa ņem vērā judikatūru" (Civilprocesa likuma 5.panta 6.daļa).

Viens no senatoru argumentiem, kas nostiprināts judikatūrā ir tas, ka dalībnieki nav izmantojuši savas tiesības iesniegt pieteikumu par papildsprieduma taisīšanu, kā to paredz Civilprocesa likuma 201.panta 1.daļas 1.punkts. Civilprocesā ir nostiprināta prasītāja tiesība. Tajā pašā laikā likuma " Par tiesu varu " 89. pants nosaka tiesneša pienākumus. Kā pirmais no pienākumiem, kas minēts panta pirmajā punktā, tiek noteikts, ka " (1) Tiesnesim, spriežot tiesu, precīzi jāizpilda likuma prasības..". Tas ir tiesneša pienākums. Viena no likuma prasībām ir tā, ko nosaka Civilprocesa likuma 193.panta 6. daļa, kurā paredzēts, ka tiesnesis taisa spriedumu par katru prasījumu un tas ir tiesneša pienākums, ne tiesība.

No publiski pieejamās informācijas ir konstatējams, ka Tiesnešu ētikas komisijā nav ierosināta neviena lieta par to, ka nav izpildīts ar likumu uzliktais pienākums.

Ar tiesnesi netiek slēgts darba līgums, jo viņš ir pakļauts tiešai likuma iedarbībai.tai pašā laikā Tiesnešu ētikas komisija ir atzinusi, ka " [1] Tiesnesis ir valsts amatpersona, un, pildot tiesneša amata pienākumus, tiesnesis pilda valsts dienestu (*sal. sk. Satversmes tiesas 2013.gada 10.maija sprieduma lietā Nr.2012-16-01 31.1. un 31.2.apakšpunktu un tur minēto atsauci uz tiesību doktrīnu*)." Tā kā ar tiesnesi netiek slēgts darba līgums, tad vienīgais mehānisms, kā veikt tiesneša darbību kontroli, ir ētikas komisija. Taču no pieejamās informācijas redzams, ka minētais mehānisms darbojas ar zināmiem " traucējumiem" .

Ir vēl viens aspekts, kas ir atzīmējams, un tas ir - tiesnesim ir dota tāda pati tiesība kā lietas dalībniekam ierosināt papildsprieduma taisīšanu, ja kāds no prasījumiem nav izlemts. Tas ļauj izdarīt secinājumu, ka tiesnesim ir gan pienākums, gan arī tiesība labot sākotnēji pieļauto kļūdu neizpildot ar likumu uzlikto pienākumu.

Secinājumi:

- 1.Civilprocesa saturu veido tiesību normas, kas satur tiesas un lietas dalībnieka tiesības unpienākumus. Tas ir savstarpēji saistīto tiesību un pienākumu kopums, kurš nosaka kā lietas dalībnieku, tā arī tiesas vai tiesneša rīcību. Pienākumi ir jāpilda visiem procesā iesaistītajiem, atbilstoši likumā noteiktajai kārtībai. Ja par tiesību izmantošanu kontrole ir atbilstoša likumā noteiktajam, tad pienākumu pildīšanā ir novēršamas pieļautās nepilnības.
- 2.Latvijas Republikā visi cilvēki ir vienlīdzīgi likuma priekšā neatkarīgi no rases, tautības, dzimuma, valodas, partijas piederības, politiskās un reliģiskās pārliecības, sociālā, mantiskā un dienesta stāvokļa un izcelšanās. Sistēmas pamatā ir radīt uzticību un paļāvību tiesas spriedumā nolemtajam un tam, ka visā procesā tiek ievērota vienlīdzīga attieksme ikvienu personu. Likums uzliek tiesu varai noteiktus pienākumus, kuru nepildīšana var radīt un rada sabiedrībā sagrozītu priekšstatu par tiesu varu kopumā.
- 3.Tiesību izmantošana no lietas dalībnieka puses ir procesā iesaistītās puses brīva izvēle, kas nedrīkst tik sajaukta ar puses veicamajiem pienākumiem procesā. Tiesnesim bez tiesībām, ko tam piešķir likums, ir uzlikti pienākumi, kuri tam ir jāveic. Tiesību normu neizpildīšana, netaisot spriedumu par visiem pieteiktajiem prasījumiem lietā, nav pamats tiesneša atbildības neizvērtēšanai par tiešo darba pienākumu nepienācīgu izpildi. Minētais jautājums nav saistīts ar tiesnešu neatkarības jautājumu.